

NOMINALIZAZIOA ESTRATEGIA DISKURTSIBO GISA: CORPUS AKADEMIKOAREN AZTERKETAREN BEHARRA¹

Igone Zabala eta Agurtzane Elordui
(Euskal Herriko Unibertsitatea)

[AURKIBIDEA](#)

1. Sarrera

Nominalizazioaren ustiapen handia da erregistro akademikoen bereizgarrietako bat hizkuntza guztietan. Hala ere, euskara akademikoari eragiteko azken hamarkadan argitaratu diren estilo-liburuetan nominalizazioa «behaztopa-harri» eta «erdararen morrontza»ren adierazgarritzat hartzen da. Kezkagarriak dira abiapuntu horiek, balitekeelako, gure iritziz, euskara akademikoari lagundu beharrean garapen horretarako oztopo izatea ematen diren hainbat gomendio estilistiko.

Esparru akademikoak berri samarrak dira euskararako, eta nominalizazio-estrategiekin lotuta, espero izatekoa da, batetik, hainbat baliabide lexiko eta diskurtsibo garatu izana, baina espero izatekoa da, halaber, garapen horretan arazoak eta hutsuneak egotea ere. Ziurrenik arazo eta hutsune diren kasuak abiapuntutzat hartuta, hainbat estilo-arau plazaratu dira azken hamarkadan, ikuspegi partzial eta arauemaile batetik abiatzen direnak. Baliteke zuzenketa helburu duten arau murriztaile horiek, erabilera desegoki batzuk egokitasunerantz bideratzea, baina kaltegarriak ere izan litezke erregistro akademikoen garapenaren beste alderdi batzuei begira.

Lan honen helburua da, hain zuzen ere, agerian uztea erregistro akademikoen garapenari lagundu nahi dion edozein ekimen, eraginkorra izateko, ikuspegi pragmatiko-diskurtsibotik abiatu behar dela nominalizazioaren azterketarako. Era horretako azterketak aurrera eramateko, ezinbestekoak dira, jakina, testu akademikoak biltzen dituzten corpusen ikerketa enpirikoak. Izan ere, corpusen azterketa nahitaezkoa da bai arazoen diagnostia egin ahal izateko eta bai esparru akademikoetan ari diren komunitate diskurtsiboari baliabideak garatzen eta finkatzen laguntzeko ere.

Bigarren atalean, abiapuntutzat hartuko ditugu diskurtso espezializatuetan eta bereziki diskurtso akademikoetan nominalizazioaren alderdiren bat landu duten azterketak, ikerketa horiek lortu dituzten emaitzarik nabarmenenak zerrendatzeko asmoz. Hirugarren atalean, nominalizazioari begira euskarazko testu akademikoen kontrolaren abiapuntutzat erabiltzen diren estilo-arauei erreparatuko diegu, agerian uzten saiatzeko arau horiek, nominalizazio-estrategien garapenari lagundu beharrean, oztopo direla garapen horretarako eta, zenbait estilo-hobekuntza sustatu nahian, agramatikalak diren segidak sortzeraino ere irits daitezkeela.

Laugarren atalean, nominalizazio-fenomenoen konplexutasuna eta fenomeno horietara hurbiltzeko hizkuntzalariak erabili dituzten bideak eta ikuspegiak agerian uzten saiatuko gara, ondorioztatzeko erregistro akademikoen garapenari lagundu nahi dion edozein ekimenek nominalizazioari ikuspegi pragmatiko-diskurtsibotik hurbildu behar zaiola nahitaez. Izan ere,

¹ Lan hau hiru proiektuen elkargunean kokatzen da: MICINNeK diruz lagundutako RICOTERM-3 proiektua (HUM2007-65966-C02-02), EHUren diru-laguntza jaso duen EBALUA proiektua (EHU 08/53) eta Bizkaiko Foru Aldundiak finantzaturako HIZLAN proiektua (DIPE08/16).

behar semantiko-pragmatikoen deskateatzen dituzte nominalizazio-estrategiak eta horiek gauzatzeko baliabide linguistikoen artean egiten diren hautuak. Ildo honetatik, aditzetiko izenak eta bestelako elementu eta izen-sintagma konplexuak behar diskurtsiboen ondorio dira, eta ikuspegi diskurtsiboa saihestezina da nominalizazio-estrategiei eragin nahi dien edozein ekimenetarako. Azken atalean ondorioak laburbilduko ditugu.

2. Nominalizazioaren ustiapen handia erregistro akademiko idatzien bereizgarri

Diskurtso akademikoen xede nagusia da jakintza garatzea edota finkatutako jakintza transmititzea. Helburu horiek lortzeko hainbat testu-genero baliatzen dira esparru akademikoetan: ikerketa-artikuluak, doktoretza-tesiak, baita helburu didaktikoak dituzten irakas-liburuak eta eskuliburuak ere. Nominalizazioa funtsezko eragiketa da jakintza eraikitzea eta transmititzea helburu duten genero horietan. Izan ere, nominalizazioaren bitartez lortzen den trinkotze eta abstrakzioari esker, kontzeptu konplexuak objektuak bailiran trata daitezke diskurtsoan (Iturrioz 2000): izenak, aditzak ez bezala, kategoria itxiak dira eta posible egiten dute kontzeptuak elementu lexiko trinkoetan enkapsulatzea. Horrela, izenek eskaintzen dizkigute jakintza-esparru desberdinetako komunitate epistemiko-diskurtsiboen jakintza partekatzeko eta garatzeko behar dituzten denominazioak (Zabala eta Elordui 2006; Zabala 2007).

Diskurtso akademikoek diskurtso orokorrek baino gehiago ustiatzen dituzte izenak, eta idatzizko erregistroek ahozko erregistroek baino areago ustiatzen dute nominalizazioa (Kocourek 1979, 1991, Biber et al. 1999, Biber 2006, Azpiazu 2004, Parodi & Venegas 2004, Castelló 2007). Ideia hori aspaldian ikus daiteke bibliografian, baina azken urteotan, corpus handiak erabiltzeko erraztasuna handitu delako ziurrenik, azterketa kuantitatibo ugari egin dira enpirikoki frogatzeko asmoz. Esate baterako Parodi eta Venegas-ek (2004) izen kopurua / hitz kopurua moduko indize bat kalkulatu dute hainbat motatako corpusetan eta ondoko balioak lortu dituzte: idatzizko irakas-liburu tekniko-profesionalez osaturiko corpus batean % 27,5koa, Latinoamerikako literatur testuez osaturiko corpus batean % 19,9koa eta, ikasleei egindako ahozko elkarrizketetan aldiz, % 12,2koa.

Biber-ek (2006) ere, datu kuantitatiboak ematen ditu *Longman Spoken and Written English Corpus* deritzonaren azterketatik atereak²: 300.000 izen aurkitu ditu milioi bat hitzeko azpicorpus akademikoan eta, ahozko azpicorpusean aldiz, 150.000 izen milioi bat hitzeko. Bestalde, milioi bat hitzeko 80.000 adjektibo inguru aurkitu ditu azpicorpus akademikoan, 20.000 adjektibo ahozkoan, eta 60.000 fikzioan eta egunkarietan. Ehunekoetan emanda, corpus akademikoan esanahidun hitzen % 60 izenak direla aurkitu du, eta prosa akademikoan erabilitako izen horien % 60 gutxienez modifikatzaile bat dutela³.

Diskurtso espezializatu idatziek eta horien barruan diskurtso akademiko idatziek, diskurtso orokorrek eta ahozkoek baino izen gehiago erabili ez ezik, izen-sintagma luzeagoak ere erabiltzen dituzte (Kocourek 1979, 1991; Sager et al. 1980; Quirk et al. 1995; Biber et al.

² *Longman Spoken and Written English Corpus* izeneko lau erregistro nagusiko azpicorpusak ditu: ahozkoa, fikzioa, egunkariak eta akademikoa. 5 milioi hitz inguru ditu azpicorpus horietako bakoitzak.

³ Castello-k (2007: 33) datu kuantitatiborik ematen ez badu ere, ondoko baieztapen hau egiten du:

Los textos académicos se caracterizan por condensar la información en nombres y nominalizaciones. Esta condensación se da por tres procedimientos, uno lexical, el recurso a términos técnicos, y dos gramaticales: el recurso a ciertas construcciones gramaticales altamente favorecidas en los textos académicos, como las nominalizaciones y la ampliación del grupo nominal... Los textos académicos tienen una más alta frecuencia de nominalizaciones que los textos de ficción o que la conversación.

1999; Biber 2006; Quiroz 2005, 2008). Adibidez, Quiroz-ek (2005, 2008) genomari buruzko corpus batean aztertu ditu ingelesezko eta gaztelaniako izen-sintagma luzeak⁴. Maiztasun handieneko patroiak hiru tokenekoak direla ondorioztatu du, baina 8 tokeneko izen-sintagmak ere aurkitu ditu bere corpusean. Bereziki aipagarria da ingelesak zein punturaino ustiatzen dituen buruaren ezkerrean doazen modifikatzaileen pilaketak. Quirozek dio itzultzaileak kexuka ibili ohi direla izen-sintagma luze horiek itzultzeko dituzten zailtasunengatik, baina frogatzen du adituek arazorik gabe ulertzen dituztela sintagma horiek, duten egitura semantikoa antzemateko gaitasun kognitiboa garatu baitute espezialitate-alorraren kontzeptuak ikastearekin batera⁵.

Izen-sintagma luze hauek lexikalizatutako unitate espezializatuak izan daitezke, alegia, terminoak, baina askotan barruan termino bat edo gehiago daramatzaten esanahi espezializatudun segida sintaktikoak dira. Nolanahi ere, hizkuntzalari ugari frogatu dutenez, sintagma hauen osagaiak hizkuntzaren gramatikaren arabera konbinatzen dira. Hori dela eta, Quirozek azpimarratzen du sintagma hauek ez direla konpondu beharreko arazo bat, hizkuntzalariek hizkuntza bere osotasunean ulertzeko deskribatu behar dituzten unitate linguistikoak baizik.

Hainbat hizkuntzalarik (Kocourek 1979; Cartagena 2006, Quiroz 2008, besteak beste) beste ideia garrantzitsu bi azpimarratzen dituzte: batetik, testuaren espezializazio maila gora doan neurrian izen-sintagma luzeagoak erabiltzen direla eta, bestalde, zenbat eta izen-sintagma luzeagoak erabili, orduan eta egonkortasun sintaktiko txikiagoa dutela sintagma horiek.

Nominalizazio-fenomenoek ez dute, beraz, berdin jokatzen testu akademikoetan eta testu orokorretan eta, bestalde, ez dute berdin jokatzen testu idatzietan eta ahozko testuetan, ez eta espezializazio maila desberdinetako testuetan ere. Hortaz, corpus orokor idatzietatik edota ahozko komunikazio-egoeretatik ateratako ondorioak ezin dira aplikatu zuzenean prosa akademikoari eragiteko helburuarekin. Euskarazko prosa akademikoari, erabilera-eremu hauetako erregistroak garatzen eta egonkortzen laguntzeko helburuarekin eragin nahi izanez gero, egokiro bereizi behar dira zein diren euskararen gramatika-sisteman nominalizazioarekin zerikusia duten arauak, eta zein diren fenomeno honetan eragina duten erregistro akademikoaren bereizgarri semantiko-pragmatikoak (Zabala eta Elordui, 2006). Corpus akademikoaren azterketa eduki behar da ikusmiran era honetako edozein azterketatan.

Laburbilduz, nominalizazioaren bidez lortzen den trinkotze eta abstrakzioari esker kontzeptu konplexuak objektuak bailiran trata daitezke diskurtsoan. Horrela, izenek kontzeptuak elementu lexiko trinkoetan enkapsulatzea posible egiten dutenez, diskurtso akademikoaren funtsezko elementuak dira, jakintza garatzeko edota finkatutako jakintza hedatzeko diskurtso akademikoaren xedera egokitzen laguntzen baitute. Beraz, nominalizazioaren ustiapen handia, diskurtso orokorretan baino izen gehiago erabiltzean eta izen-sintagma konplexuagoak erabiltzean datzana, diskurtso akademikoaren xedeekin eta

⁴ Quiroz-ek (2005, 2008) "sintagmas nominales extensos" deritze hiru token baino gehiagoko izen-sintagmei.

⁵ Hona hemen Quiroz-ek (2008) bere doktoretza-tesian eskaintzen dituen izen-sintagma luze batzuen adibideak:
The mitochondrial inner membrane AAA metalloprotease family
Autographa californica nuclear polyhedrosis virus (AcMMPV)-infected cells
Déficit familiar de lecitín-colesterol-acil-transferasa
Molécula de DNA circular extracromosómico

ezaugarriekin lotuta dago. Nolanahi ere, joera hori nabariagoa da testu idatzietan ahozkoetan baino. Azpimarratu beharrekoa da espezialitate-eremu jakin bateko diskurtso akademiko espezializatuetan erabiltzen diren izen-sintagma konplexuak erabat ulergarriak direla eremu horretako adituentzat, baina ulergaitzak izan ohi direla aditu horien diskurtso-komunitatetik kanpokoentzat. Egitura konplexu horien ulergarritasuna lotuta dago espezialitate-eremuaren kontrol kontzeptualarekin.

3. Nominalizazioa euskara akademikoari eragiten dioten estilo-liburuetan

Bigarren atalean aipatu ditugun ezaugarriak ikusita, espero izatekoa litzateke euskara akademikoaren ikerketan, irakaskuntzan edota normalizazioan ari den edozeinentzat nominalizazioa eta izen-sintagma konplexuak lehentasunezko gaiak izatea. Izan ere, euskararentzat berriak diren erregistro akademikoetan garatu beharreko bereizgarri linguistikoaren artean dago, zalantzarik gabe, erregistro orokorretan baino egitura nominal gehiago eta egitura nominal konplexuagoak erabiltzea. Beste modu batera esanda, euskara akademikoa behar bezala garatuko bada, euskara orokorra baino 'nominalizatzaileagoa' izango da zalantza-izpirik gabe. Ildo honetatik, prosa akademikoaren garapenari lagundu nahi dioten hizkuntzalarien ekarpena egitura nominal horiek egokiro garatzeko irizpide linguistikoak eskaintzea beharko luke izan.

Nolanahi ere, testu akademikoaren gainean kontrol eta eragin erabatekoa duten erakundeetan (EHUko Euskara Zerbitzua eta EIMA, besteak beste) kontrol horren abiapuntutzat hartzen diren baieztapenak eta argudio-ildoak oso urrun daude, gure iritziz, goian aipatutako aurreikuspenetatik. Honela laburbil daitezke abiapuntutzat hartzen diren ideiak erakunde horiek argitaratutako estilo-liburuetan plazaratutako estilo-aholkuetan (Alberdi eta Sarasola 2001 eta Garzia 2005, besteak beste):

- a) Nominalizaziorako joera erdararen interferentzia dateke.
- b) Aditzetiko izenetan oinarritutako egitura edozein hizkuntzatan perpaus egituratik eratorria dateke.
- c) Nominalizazio-eskalako elementuak (aditza > aditz-izena > aditzetiko izena) baliokide semantiko-pragmatikotzat hartzen dira edozein testuingurutan.
- d) Euskaraz naturalizat hartzen dira aditzak eta aditz-izenak, baina aditzetiko izenek arazoak ekartzen dituztela aldarrikatzen da: izenlagunen eta adjektiboaren pilaketek ulergarritasun-arazoak bide dakartzate.
- e) Hala ere, aditzaren eta aditzetiko izenaren arteko hautua ez dateke gramatikaltasun-arazoa, estilo-arazoa baizik: estilo nominala abstraktuagoa eta pisutsuagoa da.
- f) Euskaraz aditzetiko izenen sistema lexikoa ez dago inguruko erdaretan bezain garatuta eta hortik bide datozkigu askotan halako izenak erabiltzeko arazoak.
- g) Aditzetiko izen bakoitzak hartzen duen atzizkia (*-keta*, *-pen*, *-tze*, *-zio...*) hiztunaren, hiztegi-gilearen edota zuzentzailearen eskuetan dagoke, eta aukera batzuk beste batzuk baino zuzenagoak dirateke.

Idea hauetatik abiatzen diren gogoetak tentu handiz hartu behar dira testu akademikoari aplikatzeko orduan. Izan ere, aurreko atalean ikusi dugun bezala, nominalizazioak oso jokaera desberdina du edozein hizkuntzatan testu orokorretan eta testu espezializatuetan, hain zuzen ere, testu horiek xede eta ekoizle-hartzaile desberdinak dituztelako.

Alberdi eta Sarasolaren (2001) estilo-liburuan, honako baieztapen honetatik abiatzen dira egileak:

Arazoa funtsean honetan datza. Alboko erdaretan –hizkuntzaren maila jasoan, eta administrazio eta zuzenbideko hizkeran batik bat– joera handia dago nominalizaziora jotzeko (hau da, aditzetiko izenak erabiltzeko: *reaparición, exposición, expansión, asimilación, apertura, cierre, logro, análisis, ...* Are gehiago, joera izaten da halako izenak («izen-egitura nominalizatu») elkarren segidan metatzea, izen-sintagma luze-luzeak osatuz (...) Berezko euskal testuetan, ostera, askozaz ere gutxiago gertatzen da halako izen-metaketarik (...) izen-egituraren ordeztu aditz-egitura edo perpaus-egitura baliatzeko joera nabaria dagoelako...(Alberdi eta Sarasola 2001: 223-224).

Ildo beretik, «euskararen bide burujabeetatik jarduteko» aholkatzen digu Garziak (2005:88) ere eta, horretarako, «nominalizazio-estilo abstraktuzaletik» aldentzeko, hau da, nominalizazioarekin lotzen den «erdararen fraseologia eta tik sintaktikoen morrontzatik ahal den askeen» ibiltzea gomendatzen digu. Nominalizazioa gaztelaniaren berezitasuntzat hartzen du Garziak (2005: 86) eta defendatzen du «ez dugula bortxatu behar euskara bere moldeen aurka, erdara trakeski imitatuz bere berezitasunik berezietan ere».

Azpitarratu beharrekoa da Alberdi eta Sarasolaren estilo-liburua «EHUko ikasle, irakasle eta langile euskaldunen hizkuntza-hobekuntza helburu» badu ere, baliatzen dituen adibide gehienak zuzenbidekoak edo administraziokoak direla. Era horretako testuetan aurkitutako egitura hipernominalizatuetatik abiatzen dira estilo-gomendioak garatzeko. Garziaren (2005) lanak ere, EIMAREN estilo-liburuaren zati bat bada ere, alegia, lehen eta bigarren hezkuntzako irakas-materialen kalitatea zaintzea helburu duen estilo-liburuaren zati bat izanik ere, ez du adibide bakar bat ere eskaintzen genero akademikoekin lotzeko modukoa litekeena. Zalantzarik ez dago *Epaileak haren berehalako kartzeleratzea agindu du* (Alberdi eta Sarasola 2001) baino egokiagoztat hartuko lukeela edozeinek *Epaileak hura berehala kartzeleratzeko agindu du* moduko esaldia. Eta, jakina, gutako edozeinek jarriko lioke markaren bat *jubilatuentzako klub baten auzoko premiazko sorkuntza* esaldiari (Garzia 2005). Baina horrek esan nahi du Alberdik eta Sarasolak (2001) esan bezala, edozein testuingurutan eta edozein erregistrotan esan dezakegunik «nominalizazioaren bidea desbidea da euskararen ikuspegitik»? Eta «euskarazko berezko testu»ez hitz egin dezakegu eta ondoriorik atera dezakegu erregistro akademikoez ari garenean? Alberdik eta Sarasolak, eta Garziak eskaintutakoak testuinguru pragmatiko jakin batekin lotutako adibideak dira, eta eskaintzen dizkiguten adibideetan izena erabiltzea desegokia den bezala, beste testuinguru batzuetan izena ez erabiltzea izan daiteke desegokia. Hain zuzen ere, diskurtso akademikoetan maiz gertatzen dira izena ezinbestez eskatzen duten testuinguru horiek.

Euskararen erregistro akademiko berrien joerak azterketa sakonik gabe «erdararen morrontzatat» hartzen duten baieztapenei arriskutsu deritzegu. Izan ere, euskara sistema estatiko eta monolitikoa balitz bezala tratatzen dute eta, erabilera-eremu akademikoetarako, esparru horretatik kanpoko adibideetatik abiatuta ematen dituzte estilo-aholkuak⁶. Bestalde,

⁶ Administrazioaren eta komunikabideen esparruetara mugatzen diren estilo-liburuetan (HAEE 1994: 51-52 eta Egunkaria 1995: 36-37) ere aurkitzen ditugu antzeko gogoetak nominalizaziora buruz, baina parametro pragmatikoetan diskurtso akademikoetatik oso urrun dauden testu-genero eta erregistroez ari dira estilo-liburu

gomendio horiek emateko, desegokiak diren adibideei baino ez diete erreferentziarik egiten, aditzetiko izenetara nahitaez jotzea eskatzen duten komunikazio-egoerak aipatu ere aipatzen ez baitituzte.

Nominalizaziorako joera gramatika-sistemarekin baino areago estiloarekin lotutako ezaugarria da eta, beraz, aldakortasun handia azaltzen du erregistroetan zehar (Azpiazu 2004: 18-19)⁷. Hori dela eta, hizkuntza jakin baten tipologia edozein delarik ere, zalantzarik gabe aurreikus daiteke hizkuntza hori nominalizatzaileagoa izango dela erabilera-eremu batzuetan beste batzuetan baino. Hortaz, erabilera-eremu desberdinetan funtzionalki garatzearekin batera aldatzen den ezaugarria da nominalizazioa ustiatzeko hizkuntza jakin batek duen joera. Euskarak ere, erregistro akademikoak garatzen ari dela onartuta, erregistro horietan nominalizaziora jotzeko beste erregistro batzuetan baino joera handiagoa izango duela pentsatzeak dirudi logikoena, gainerako hizkuntza guztien jokoera ikusita.

Utz ditzagun, bada, une batez alde batera aditzetiko izenen erabilera zalantzarriak eta demagun testu akademiko bat sortzen edota itzultzen duten aditu-irakasleek aditzetiko izenetara jotzen dutela behar semantiko-pragmatiko saihestezinen bat dutelako. Zein dira orduan aurkitzen dituzten arazoak?

Hasteko, aditzetiko izenen taldeko pieza lexikoen hutsunea aipatzen dute Alberdi eta Sarasolak, eta onartu ere onartzen dute hizkuntzaren garapenaren arazo bat izan daitekeela hori:

Pieza lexikoen arazoak hizkuntzaren bilakaerarekin edo garapenarekin izan dezake zerikusia. Hain zuzen ere, Europako beste hizkuntza batzuek ere lehenago aurre egin behar izan diote gabezia horri eta nonbait konpondu dute arazoa (Alberdi eta Sarasola 2001: 226).

Euskarak ez du atzizkirik faltan aditzetik eta adjektibotik izenak sortzeko. Ondo hornituta dugu hizkuntza-sistema halako izenak sortzeko eta, erabili ere, hiztunek gogotik erabiltzen dute sistema hori. Eratorpen-sistemaren sendotasunak⁸ agerian uzten du zalantza-izpirik gabe euskarak mendeak daramatzala era honetako izenak ustiatzen, halako izenak nominalizazio-estrategiak diskurtoan erabiltzearen ondorioz gertatzen den kristalizazio lexikoa baitira (Iturrioz 2000 eta Gallegos 2003, besteak beste).

Baina erregistro berrietan sortzen doazen izen horiek zuzenenak edo egokienak ote diren zalantza egiten dute zenbait hizkuntza-eragilek, eta zalantza horiek hizkuntzaren garapen lexikorako balazta modura ez ote duten jokatzeko pentsa liteke. Alberdik eta Sarasolak (2001: 234) LEF batzordearen (1994: 1046) hitzak errepikatzen dituzte beren estilo-liburuan:

horiek. Baliteke halako aholkuak lagungarriak izatea komunikabideetako edota administrazioko erregistroak garatzeko eta egokitzeko. Baina prosa akademikoari arau berberak aplikatzea oso arriskutsua da gure iritziz.

⁷ Hona hemen Azpiazuren (2004: 19) hitzak: «...la nominalidad del sánscrito se convierte en algo excepcional y sin parangón dentro de esta familia... una de las razones del comportamiento peculiar de esta lengua se localiza en su propia naturaleza, pero otra es sin duda su carácter de "lengua marcada para la expresión de ciertos contenidos específicos". Este carácter lo tienen también las lenguas nominalizantes: en ellas la nominalización es asimismo una marca de estilo y de grupo y se detecta en unos ámbitos de la lengua más que en otros».

⁸ Aditzetik ekintza eta ondorio izenak sortzeko gutxienez 11 atzizki ditu euskarak (-dura, -era, -keta, -kunde, -kuntza, -men, -mendu, -pen, -tza, -tze eta -zio), baita Ø atzizkia ere (eduki, ebaki...). Egilea, kausa, objektua/produktua adierazten duten aditzetiko izenak sortzeko beste hainbat atzizki emankor ditugu (-le/-tzaile, -gailu, -garri, -kin, -kari, -kizun). Bestalde, adjektibotik izen abstraktuak sortzeko ere sistema sendoa eta ezin emankorragoa du euskarak (-tasun, -tate, -ezia, - (t)zia, -keria).

Aditzak adierazten duen horren 'gertatzea' adierazten duten atzizkiek sortzen dizkigute buru-hausterik larrienetakoak. Noiz erantsi *-era*, noiz *-keta* edo noiz *-men/-pen*? Zaila da galdera honi asebeteko erantzuna ematea; ikerketa teoriko sakonagoak beharko ditugu horretara iritsiko bagara.

Eta LEF batzordearen aholku berberak errepikatzen dituzte Alberdi eta Sarasolak (2001: 234-236):

1. *-zio* atzizkia (...) onartu eta bultzatu maileguetan...
2. *-tze/-te* edozein aditzoinek har dezakeen atzizkia dela gogorarazi...
3. Nor motako aditzekin, hau da, *da* laguntzailea hartzen dutenekin, *-era* edo *-tze* atzizkiak erabiltzea gomendatzen du batzordeak...

Bide honetatik, «badaezpadako eraketa» marka jartzen diete *?instalakuntza*, *?lanaren beteketa / betepena* eta *?bihotzaren geldiketa* segidei eta «hobesteko egitura»tzat hartzen dituzte, aldiz, *instalazio*, *lanaren betetzea* (Iparraldeko joera) edo *lana betetzea* eta *bihotzaren gelditzea/ geldiera*.

Ikuspegi honek ez du kontuan hartzen hiztunek, eta bereziki diskurtso-komunitate akademikoek, aditzetiko izenen behar etengabea dutela beren diskurtsoak garatzeko, eta era honetako izen deberbal ugari sortu eta finkatu dituztela beren erabileran. Arazoa eta erronka sortutako hiztegi-pieza horiek finkatzean datza, eta ez horrenbeste zuzentasunean edo egokitasunean. Kontrol soziolinguistikoan erabiltzen diren ideia hauek, baina, pieza lexikoak finkatzen lagundu beharrean, erabileran finkatuta dagoena desegonkortzen dute maiz, ezikusia egiten baitiote sortutako unitate lexikoek corpusetan duten ezarpenari eta estandarerako ematen diren aholkuei jarraiki pieza lexikoak sortzea gakoa balitz bezala jokatzeko baitute. Erabilerari ezikusia egite horren ondorioz ikus daiteke, adibidez, Rod Ellis-en *Second language acquisition and language pedagogy* 2005 urtean EHUK euskaraz argitaratu duenean, *Bigarren hizkuntzaren jabetzea eta hizkuntzaren pedagogia* izenburua jarri diola, azken hamarkadetan erabat finkatuta dagoen *hizkuntzaren jabetzea* terminoari ezikusia eginez.

Bestalde, *-tze* atzizkiaren bidez sortutako egiturak beti ere zuzenak direla sinestarazten dute aholku horiek, eta ultrazuzenketaren ultrazuzenketaz, ezgramatikalak diren egiturak sortzeraino ere eramaten dituzte erabiltzaileak⁹. Adibide bat ematearren, *Geología práctica. Introducción al reconocimiento de materiales y análisis de mapas* Manuel Pozo Rodríguez et. al.en (2003) liburuaren izenburua honela itzuli da euskarara eta honela argitaratu du EHUK 2009 urtean: *Geología praktikoa. Materialak ezagutzea eta mapen analisisa. Hastapenak*. Izenburu honetan *materialen errekonozimendua / ezagupena / ezaguketa / identifikazioa...* edo bestelako izen ebentibo bat aukeratzeak sortzen duen egoneza saihestearren, perpaus bat eta izen-sintagma bat koordinatuta dituen egitura ezgramatikala erabili da (**Materialak ezagutzea eta mapen analisisa*)¹⁰.

⁹ Agian, erabiltzaileak baino zuzentzaileak esan beharko genuke. Erabiltzaileen joera espontaneo, gure ustez, *-tze* atzizkia perpausetarako uztea eta aditzetiko izenak sortzeko gainerako atzizkiak (*-keta*, *-pen*, *-kuntza...*) erabiltzea baita.

¹⁰ Bi perpaus koordinatuz eraikitako egitura (*materialak ezagutzea eta mapen analizatzea*) gramatikala litzateke, baina badirudi itzultzaileak *analisi* izena eskura izanda mapen analisisa aukeratu duela, testuinguruaren baldintza semantiko-pragmatikoetarako izena perpausa baino egokiagoa den seinale.

Baina baliabide lexikoen hutsunea konpontzea ez da lehentasunezko arazotzat hartzen estilo-liburuetan, izen-sintagmak saihestea baita proposatzen den bidea (Alberdi eta Sarasola 2001: 226):

Dena den, pieza lexikoen arazoa konponduta edukiko bagenu ere, egitura-mailako arazoak bere horretan iraungo luke, euskal izen-sintagmak ez baitu biderik ematen bere baitan perpaus-mailako argumentu guztiak egokitzeko: hots, arazo lexikoa gaindituko balitz ere, perpaus-egitura litzateke gomendagarriena.

Ez dugu uste euskarak egitura-arazorik duenik izen-sintagma konplexuak eraikitzeke: izena eskuinaldetik zein ezkerraldeetik zabaltzeko bide ugari ditu (izenlagunak, adjektiboak, erlatibozko perpaus jokatuak eta jokatu gabeak)¹¹. Besterik da testuinguru jakin batzuetan perpausak egokiagoak izatea izen-sintagmak baino. Adibidez, Garciak (2001) testu tekniko-zientifikoetatik ateratako hainbat erdal segida erakusten dizkigu, euskaraz perpaus-egituraren bitartez emanak egokiagoak direnak. Adibide bat ekarriko dugu hona, Garciaren lanetik hartua:

Dicho impulso aporta, en la mayoría de los casos, la prueba de la viabilidad tanto técnica como económica de las energías renovables en condiciones normales.

Halako bulkadak frogatzen du, gehienetan, energia berreskuragarriak baliagarriak direla egoera arruntean teknika zein ekonomiaren aldetik¹².

Kasu honetan, Garciak (2001) eskaintzen dituen beste asko eta askotan bezala, mendeko perpaus konpletibo bat edo horren baliokide bat eskatzen duen predikatu baten testuingurua dugu. Testuinguru honetan egokiagoa izan daiteke perpaus-egitura izen-sintagma baino, baina horrek ez du esan nahi testuinguru guztietan hala denik. Demagun, esate baterako, txosten tekniko baten izenburua idatzi behar dugula, eta izenburu hori honelako zerbait dela: *Informe de viabilidad técnica y económica de las energías renovables*. Honelako kasuetan nekez saihestu ahal izango ditugu izenak: *Energia berriztagarrien bideragarritasun tekniko eta ekonomikoari buruzko txostena*. Izenburu horrek are modifikatzaile gehiago balu, euskarak eskaintzen dizkigun askotariko modifikatzaileez (izenlagunak, erlatibozko perpausak, izenondoak...) baliatu beharko genuke ahal den eta segidarik asegarriena lortzeko. Adibidez, *Informe de viabilidad técnica y económica de las energías renovables en condiciones normales* euskaratu beharko bagenu, *Energia berriztagarriek ohiko baldintzetan duten bideragarritasun tekniko eta ekonomikoari buruzko txostena* moduko itzulpena asegarriagoa egingo litzaziguke, seguruenik, *Energia berriztagarrien ohiko baldintzetako bideragarritasun tekniko eta ekonomikoari buruzko txostena* baino. Nolanahi ere, nekez saihestuko genuke izen-sintagma egituraren burua gauzatzeko. Era honetako segidetan erabil daitezkeen modifikatzaileen jokoak aurki daitezke Garciaren (2003) lanean.

Testu akademikoetan oso maiz gertatzen dira saihestezinak izen-sintagmak, eta horien barruan, izenlagunak. Izan ere, era honetako segidak izaten dira maiz izenburuak, irudien

¹¹ Ikus, esaterako, Zabala (1999).

¹² Garciaren (2001) itzulpena islatu dugu hitzez hitz.

oinak, Power Point aurkezpenetako formulazioak e.a. Hona hemen ohikoak diren segiden adibide bat: *Mintzaren iragazkortasuna eta mintzean zeharreko garraioa*. Testu espezializatuetik kanpo, hiztunok ez dugu esperientziarik honelako sintagmak osatzeko, eta hizkuntzalariok ekarpen handia egin dezakegu horien sintaxia deskribatuz. Adibidez, *Molekula handien garraio-proteinen bidezko garraioa* edota *Molekula handien garraioa garraio-proteinen bidez* moduko segidak, aditzik gabe agertzen direnean¹³, gramatikalak direla ikasi behar dute alor espezializatueto erabiltzaileek, baina **Garraio-proteinen bidezko molekula handien garraioa* edo **Molekula handien garraio-proteinen bidez garraioa*, aldiz, agramatikalak direla (Zabala 1998, 1999). Era honetako segidak erabili behar dituzten erabiltzaileei lagunduko badiegu, haien sintaxia deskribatu eta didaktizatu behar dugu hizkuntzalariok, ezikusia egin beharrean.

Azkenik, azpimarratu nahi dugu, Quiroz-en (2008) lanaren bidetik, erregistro akademikoen izen-sintagma konplexuei begiratzeko modua oso desberdina dela itzultzaileentzat, zuzentzaileentzat, adituentzat, eta hizkuntzalariarentzat. Itzultzaileentzat izen-sintagma konplexu horiek arazo dira askotan, zailtasun kognitibo handiak baitituzte esanahia antzemateko. Oso maiz, segida horiek izan ditzaketen anbiguotasunak aipatzen dira adierazpide analitikoaren alde egiteko (ikus Garcia 2003, besteak beste). Quirozek (2008) ohartarazten digu adituek ez dituztela itzultzaileek dituzten anbiguotasun-arazoak, segida horien egitura semantikoa antzemateko beren espezialitate-alorreko kontzeptuen kontrola baitute. Adibide bat ematearren, *birusaren proteinen aurkako antigorputzen identifikazioa* segida anbigua izango da immunologiaz ezer ez dakienarentzat, baina alor horren kontzeptuak menderatzen dituen edozeinek badaki *antigorputzak* eta *identifikazioa* izenak ez direla birusek sortzen edo egiten duten zerbait, eta antigorputzek, besteak beste, birusen aurka jarduten dutela. Hori dela eta, immunologiaz zerbait dakien edozeinek erraz ondoriozta dezake segida horren egitura hauxe dela: *[[[[birusaren proteinen] aurkako] antigorputzen] identifikazioa]*.

Egitura semantiko hori antzemateko gauza ez den itzultzaile batentzat, egokiagoa izango da agian era honetako segida analitikoa: *Birusaren proteinen aurka organismoak ekoizten dituen antigorputzak identifikatzea*. Baina izenlagunak baliatzen dituen segida trinkoa egokiagoa eta funtzionalagoa izan daiteke, zenbait testuingurutan behintzat, komunitate akademiko espezializatuan ari direnentzat. Bi egiturak dira zuzenak euskaraz, eta testuekoizleak erabaki behar du zein den egokiena egoera pragmatiko jakin batean, solaskideen aditutasun mailaren arabera esate baterako. Alor espezializatuaren garapena oztokatzea dateke, beraz, itzultzaileen edota zuzentzaileen ulergarritasun- eta egokitasun-irizpideak adituei aukera bakarra balira bezala inposatzea.

Garrantzitsua da eragile desberdinen rola eta ikuspegiak garbi edukitzea erabilerarako aholkuak ematen direnean ere. Izan ere, perifrasiatara jotzea gomendatzen da izen-sintagma luzeak euskaraz eman behar direnean, baina aholku horrek ere, erabiltzaileak zenbait kasutan agramatikaltasunetara eramaten dituela erakutsiko dugu. Hona hemen Alberdi eta Sarasolaren (2001: 226) aholkua:

¹³ Perpaus batean txertatuta egongo balitz, ezinezkoa litzateke, jakina, modifikatzaile adberbiala dislokatuta duen esaldia: **[[Molekula handien garraioari] garraio-proteinen bidez] erreparatuko diogu orain*.

...Ondorioz, goiko (5e)¹⁴ moduko nominalizazioak taxuz euskaratzeko, lehenik «desmontatu» egin behar ditugu, oinarriko perpausak agerrarazteraino. Halakoetan, Itzulpenaren Teoriak esplizituki aholkatzen duenez, itzulgaiaren hizkuntzaren beraren barruan parafrasi-itzulika jardun beharko dugu, itzulpenaren xede-hizkuntzan formulatzen hasi aurretik.

Testu akademikoetako izen-sintagma konplexuak itzultzeko aholku hau arriskutsua da (Zabala 1998). Izan ere, izenlagunen perifrasi egiteko erlatiboazko perpausak erabiliz, jatorrizko segidaren esanahia atera dezakegu, baina hurrenkera okerra ondoriozta dezakegu izenlagunetarako. Adibidez, *transporte de las moléculas pequeñas por medio de las proteínas de transporte* segida euskaratzeko, erlatibo baten bidezko itzulgingurutik abiatzen bagara, *garraio-proteinen bidez egiten den molekula txikien garraioa* segida analitikotik **garraio-proteinen bidezko molekula txikien garraioa* segida agramatikalerara helduko gara. Izan ere, *garraio-proteinen bidez egiten den* eta *garraio-proteinen bidezko* segidak baliokide semantikoak badira ere, ez dira baliokide sintaktikoak: erlatiboa gorago kokatzen da sintagma-egituran *-ren* atzizkidun izenlaguna baino eta, *-ko* atzizkidun izenlaguna, aldiz, *-ren* atzizkidun izenlaguna baino beheago kokatzen da (*Molekula txikien garraio-proteinen bidezko garraioa* edo *Molekula txikien garraioa garraio-proteinen bidez*).

Azpimarratu beharrekoa da erregistro teknikoaren izen-sintagma konplexuen egitura semantikoa eta sintaktikoa estuki lotuta daudela sintagmaren buru modura jokatzeko duen izenaren semantikarekin, eta espezialitate-alor bakoitzean talde semantiko desberdinetako izenak ustiatzeko joera dagoela. Adibidez, begi bistakoa da kimikaren eta biokimikaren alorrean izen-sintagma konplexuen buruak oso maiz substantzia-izenak direla. Medikuntzako diskurtsoetan gaixotasunen izenak dira maiz sintagma konplexuen buruak eta biziaren eta lurraren zientzietan oso maiz prozesu naturalak adierazten dituzten izenak dira izen-sintagmen buruak. Hortaz, izen-sintagma konplexu espezializatuen buruak ez dira beti aditzetik eratorritakoak, eta islatzen dituzten izen-sintagma konplexuek maiz ez dute inolako harremanik inolako perpausekin. Areago, diskurtso espezializatueta gertaerak eta prozesuak adierazten dituzten izen ebentiboak eta aditzak aztertzen direnean, maiz ez da erraza izaten erabakitzea zer nolako hurrenkera duten kategoria-bihurketek (Lorente 2003), eta oso maiz garbi dago aditza izenetik eratorri dela: *dissección / disecionar; infarto / infartar; mapa / mapear*); beste batzuetan ez da erraza erabakitzea zein den bihurketaren hurrenkera (*bloqueo / bloquear*).

Horrenbestez, hizkuntzalarien lana espezialitate-alor desberdinetako adituek sortutako testuak corpusetan bildu eta horietan erabiltzen diren pieza lexikoak eta egitura sintaktikoak deskribatzea izan behar da. Deskripzio horretan beti hartu behar da kontuan elementu lexiko mota bakoitza eta egitura sintaktiko bakoitza zer-nolako testuinguru semantiko-pragmatikoetan erabiltzen den.

Laburbilduz, testu akademikoaren kontrol soziolinguistikoaren abiapuntutzat hartzen diren zenbait ideiak erregistro akademikoaren garapenari lagundu beharrean garapen horretarako oztopo edo balazta modura jokatzeko dutela uste dugu. Hasteko, aditzetiko izenen falta arazotzat hartzen bada ere, ezikusia egiten zaie diskurtso-komunitate espezializatuen erabilera dela eta sortzen doazen era horretako pieza lexikoei edo, bestela, zuzentasun- eta egokitasun-

¹⁴ (5) a. La construcción de un polideportivo nuevo para los alumnos en el campus de Ibaeta por parte de la diputación ha sido duramente criticada por algunos sectores universitarios.

aholkuak ematen dira, azterketa teorikoak falta direla onartzen bada ere. Gure iritziz, erregistro akademikoen garapenari lagundu nahi dion edozein ekimenek erregistro hauetan erabiltzen diren aditzetiko izenak bildu, deskribatu eta, erabileran finkatzen doazen neurrian, hiztegieta jaso behar ditu¹⁵.

Bigarrenik, izen-sintagma konplexuak osatzeko euskarak egitura-arazoak dituelako aurreiritzitik abiatuta, aditz-izenetara eta perpaus-egituretara jotzea gomendatzen da, testuinguru edozein delarik ere. Garapenari lagundu nahi dion edozein ekimenek, aldiz, bereizi behar ditu ezinbestez perpaus-egitura behar duten testuinguruak, ezinbestez izen-sintagmak behar dituzten testuinguruak eta bi horiek aukeran dituzten testuinguruak. Azkenik, izen-sintagma konplexuen beharrari ezikusia egiteak egitura horiek hizkuntzalarien azterketa-gaietatik baztertzea dakar. Baina gogoan izan behar da egitura konplexuak zuzen eraikitzea zaila dela edozein hiztunentzat, alor orokorretan honelako egiturekin esperientzia linguistikoa mugatua dugulako. Hori dela eta, erregistro akademikoen garapenari, zuzentasunari eta egokitasunari, laguntzeko ezinbestekoa da espezialitate-alor desberdinetan erabiltzen diren izen motak eta izen horiek osatzen dituzten izen-sintagma konplexu moten semantika eta sintaxia deskribatzea, eta deskripzio horiek didaktizatzea, erabiltzaileei segida gramatikalen eta ez-gramatikalen artean bereizten lagundu ahal izateko, eta beren diskurtsoak garatzeko behar dituzten baliabide guztiak eskuragarri jartzeko.

4. Nominalizazioaren azterketa mailak

Aurreko atalean diskurtso akademikoetan egiten den nominalizazioaren eta egitura nominalen erabileraz aritu gara, eta ondorioztatu dugu espezialitate-eremu desberdinetan nominalizazioak dituen joeren deskripzioetik abiatu behar dela erregistro espezializatuei eragin nahi dien edozein ekimen. Atal honetan hizkuntzalaritzaren azterketa-mailen ikuspegitik helduko diogu gaiari. Gure helburua da erakustea nominalizazioa osotasunean ulertu ahal izateko ezinbestekoa dela maila diskurtsiboa ikusmiran izatea: corpus akademikoen azterketa ardatz harturik, alderdi funtzionalak eta testualak bereziki hartu behar dira kontuan. Azterketa bide hau ezinbestekoa da nominalizazioari buruz, bai eta beste edozein fenomeno linguistikori buruz ere, diskurtso-komunitate jakin bateko kideei beren ekoizpenetan eragiteko asmoz aholkuak ematen zaizkienean. Gure ustez, bakar-bakarrik ikuspegi diskurtsibotik izango gara gai bereizteko zein diren euskararen prosa zailtzen eta trakets bihurtzen duten joerak, eta zein eskakizun diskurtsibo berriei erantzuteko ezinbestez baliatu behar diren baliabide linguistiko berriak.

Nominalizazio deritzen fenomenoak oso konplexuak dira eta hizkuntzaren azterketa maila guztietan aurkitzen ditugu horien aztarnak. Maila horiek guztiak konektatuta daude eta, azterketa teorikoetan horietako bati bakarrik erreparatzea erabat zilegi eta egokia den arren, euskararen garapenari eragin diezaioketen interbentzioetan tentu handiz jokatu behar da, gure iritziz, beti ere fenomenoaren ikuspegi zabalena begi-bistatik galdu gabe. Bat gatoz, beraz, Iturrioren (2000: 33) gogoetarekin:

La semántica de los morfemas gramaticales (morfosemántica) está conectada con la semántica oracional y textual, y lo mismo se puede decir de la morfopragmática. Las tradiciones discursivas regulan la actividad verbal en

¹⁵ Lersundi, Zabala eta Elorduik (2008) ehunka aditzetiko izen aurkitu dituzte *Ereduzko Prosa Gaur* corpusean eta, batez ere, *ZT corpus tekniko-zientifikoan*, hiztegieta jasota ez daudenak.

todos los niveles y dimensiones. En suma, la nominalización no se puede ubicar de manera exclusiva en ninguno de estos niveles; cuando se procede así se producen las deformaciones a las que iré haciendo referencia a lo largo del trabajo, como el planteamiento ontológico o el nominalista. La nominalización es un hecho morfológico, sintáctico y textual, semántico y pragmático, anclado en un sistema de esquemas preconstruidos que constituyen las tradiciones discursivas.

Atal honetan abiapuntutzat hartu ditugun ideia horietan apur bat sakontzen saiatuko gara. Nominalizazio terminoa gutxienez hiru eragiketa linguistiko motari erreferentzia egiteko erabiltzen da:

A) Hiztegi mailan nominalizazio deritzegu izen kategoriakoak ez diren elementu lexikoak (aditza, adjektiboa) izen kategoriako bihurtzen dituzten eraketa-erregelei. Eratorpena eta hiz-elkarketa dira aldaketa horiek posible egiten dituzten eragiketak, morfologia lexikoaren moduluan kokatu ohi direnak.

- (1) [handi]_{A+} -tasun → [handitasun]_N
 [sartu]_{V+} -era → [sarrera]_N
 [eduki]_{V+} -Ø → [eduki]_N
- (2) [egon]_{A+} [gela]_N → [egongela]_N
 [ibil]_{A+} [aldi]_N → [ibilaldi]_N

B) Perpaus mailan, berriz, nominalizazio deritzogu zenbait ezaugarri nominal dituzten perpausak eratzeari. Aditz-sintagma bat eta subjektu-predikatu harremana dugu perpaus horien barruan, baina izen-sintagmei erreferentzia-gaitasuna ematen dieten determinazio elementuak ere agertzen dira horrelakoetan (determinatzaile-sintagma).

- (3) [Jon [goizean etorri]_{AS} da]_{InfNS}
 (4) [[Jon [goizean etor]_{AS} tze]_{InfNS} -a]_{DS}
 (5) [[goizeko argi]_{IS} -a]_{DS}

Euskaraz, *-tze* atzizki flexiboaz osaturiko aditz-izenek islatzen dituzten esaldiak dira nominalizazio deritzon eragiketa sintaktikoaren emaitzarik paradigmaticoenak. Prozesu morfologikoetan ez bezala, prozesu sintaktiko hauetan aditz kategoriako elementua dugu, baina horren islapena den flexioak faltan ditu aditz-flexioaren osagai batzuk eta izen-flexioaren ezaugarri batzuk azaltzen ditu ordea. Horrela, nominalizazioaz baino, deberbalizazioaz ere hitz egin daiteke era honetako egitura mistoez ari garenean. Honelako egituren buru lexikoa aditza da (4), baina flexioak ezaugarri mistoak ditu (aditzaren flexioaren osagai batzuk eta izenaren flexioaren osagai batzuk) (Zabala eta Odriozola 1996; Zabala eta Elordui 2006; Zabala 2007). Hiru egituren arteko aldea ikus daiteke (3), (4) eta (5) adibideen egiturak konparatuz¹⁶.

C) Diskurtsoaren analisiaren ikuspegitik, nominalizazioa lotuta dago diskurtsoaren eraikuntza-prozesuekin. Motibazio semantiko-pragmatikoen edota estilistikoen arabera,

¹⁶ Aditz-izena buru duten perpausen bereizgarrietako bat da perpaus nagusiaren denboraren menpekora den denbora anaforikoa dutela edo, bestela, denbora generiko bat (Zabala & Odriozola 1996; Zabala eta Elordui 2006).

hizkuntzak eskaintzen dituen lexemen eta egitura sintaktikoen artean ezaugarri nominal jakin batzuk dituztenak edo ez dituztenak aukeratzeko ditugu. Ikuspegi honetatik, ez du zentzurik esatea izen ebentiboak dituzten izen-sintagma konplexuak aditza buru duten perpausetatik datozela. Izan ere, diskurtsoa eraikitzen goazen neurrian behar semantiko-pragmatikoez edota helburu estilistikoek kategoria bateko edo beste bateko baliabideak aukeratzera eramaten gaituzte. Hizkuntzak dituen baliabide lexikoez eragina dute hautapen horretan; adibidez, zenbaitetan badugu ebento mota bat adierazteko balio digun izena (*istripu*), baina faltan dugu aditza (**istriputu*). Horrelako kasuetan aditz arin bat erabili behar dugu, aditza eskatzen duten testuinguruetan: *Istripu bat gertatu da A8an*. Alderantzizko egoera izaten dugu beste kasu askotan, aditza badugu baina faltan dugu izen kategoriako elementu lexikoa; izena erabiltzeko behar semantiko-pragmatiko saihestezina badugu, sortu egingo dugu izena atzizki eratorleetako bat erabiliz edo beste bideren batetik.

Diskurtsoan maiz erabiltzen da nominalizazioa perpausa den aurrekari bat (6, 7, 13). — edo bestelako kategoria bateko elementu bat (10)— izen edo izen-sintagma baten bitartez anaforikoki berreskuratzeko. Askotan nominalizazio-eskalako maila desberdinetako elementuak erabiltzen ditugu diskurtsoan progresio tematikoaren mesedetan (6) –igo da> igotzea> igotzeko arrazoia > igoera—. Beste batzuetan, testuan erabiltzen ditugun izen-sintagmek testutik kanpoko objektu eta kontzeptuei erreferentzia egiteko baliatzen ditugu (8, 9).

Diskurtsoan erabiltzen ditugun baliabide nominalak bi eratakoak izan daitezke: sistemaren baliabideak edo diskurtsoaren baliabideak.

C1) Batetik, hizkuntza-sistemak eskuragarri dituen baliabide lexiko, morfologiko edo sintaktikoen artean ezaugarri nominalak dituztenak erabil ditzakegu, halako beharrik dugunean diskurtsoa eraikitzeko orduan. Sistemaren baliabideak dira, beraz, sintaxi- eta morfologia-arauak eta finkatutako hiztegia.

- (6) Euriborra % 2,297ra igo da. Adituen arabera, litekeena da ekainean interes tasak *igotzea*, eta hori izan da, beraz, euriborra igotzeko arrazoia. Interes-tasen igoera horren ondorioz, familien zorpenetzea ere «modu kezkarrian» handituko dela aurreikusten da.
- (7) Kamioi batek bi tona erregai askatu zituen bart. Istripua A8 errepeidean gertatu da Zornotza parean.
- (8) Betidanik enpresaria enpresa jardueraren protagonista izan da.
- (9) Interes-tasen igoera eta familien zorpenetzea

C2) Osterantzean, ezaugarri nominalak dituen baliabideren bat eskatzen duen diskurtso-eskaera bati erantzuteko *ad hoc* sor dezakegu baliabide nominal bat diskurtso-eragiketa bat erabiliz: "diskurtsoaren baliabideak". Sistemaren baliabideak hor ditugu, behar ditugunean erabiltzeko prest. Diskurtsoaren baliabideak, aldiz, diskurtsoan zehar sortzen ditugu zenbait eragiketa erabiliz, eta gerta daiteke hizketa-ekintza bukatzearekin batera suntsitzea. Baina gerta daiteke sistemaren parte izatera heltzea ere (Simone 2006). Ondoko adibideak (10, 11, 12) dira nominalizazioaren erabilera diskurtsiboak: testuan betetzen duten funtzioak eramaten gaitu izentzat interpretatzera, nahiz eta gure ezagutza lexikoaren arabera beste kategoria batzuetako elementuak diren.

- (10) Hizkuntza bat '*salbu' bide dago, baldin eta* 2100 urteko horizontean hizkuntza hori hitz egingo duten umeak egongo direla kalkulatzeko bada, *baldin eta* estatuak bultzatzen bada, edota *baldin eta* milioika lagunek egindakoa bada. *Baldin asko* gauza onerako.
- (11) Miresgarria da *itsasoaren handia*.
- (12) Miren beti heltzen da berandu inolako arrazoirik gabe. Bene-benetan gorroto dut *Mirenen beti berandu heltze lotsagabe hori*.

Diskurtsoaren eraikuntzaren mesedetan erabiltzen dugu hizkuntza-elementu baten "mota lexikoaren bortxaketa", alegia, Pustejovsky-k (1995) "type coercion"¹⁷ deritzon eragiketa semantikoa: *Lo pasamos bomba. Je ne suis pas très café* (Simone 2006). Unitate diskurtsibo bat sistemaren parte izatera heltzen denean, ez da beharrezkoa bortxaketa lexikoa: unitatea lexikalizatu egin dela esan dezakegu: *eztabaida, joanetorria, gorabehera*¹⁸.

Nominalizazio diskurtsibo hauek agerian uzten dute nominalizazio-estrategietara jotzeko motibazioa diskurtsoaren beharretatik sortzen dela, eta hiztunek era askotako bideak (hautapen lexikoa, morfologia-eraketa, sintaxi-eraketa, bortxaketa lexikoa...) erabiltzen dituztela behar horiei erantzuteko. Izen kategoriako elementu lexikoak eta finkatutako patroik diskurtsiboak nominalizazio-estrategia horiek behar dituzten esparruetako erabilerearen kristalizazioa dira. Hartara, euskara duela gutxi arte baztertua egon den erabilera-esparru akademikoetan sartzearekin eta modu adierazgarrian erabiltzearekin batera, espero izatekoa da baliabide lexiko eta diskurtsibo nominalak diskurtsoan sortzen eta finkatzen joan izana. Prozesu hauek dira, besteak beste, hizkuntza erabilera-esparru akademikoetarako funtzionalki garatzen dutenak.

Euskarak, beste hizkuntzek bezala, nominalizazio-estrategiak posible egiten dituzten arau morfologiko, sintaktiko eta diskurtsiboak ditu. Arau horiek erabiltzen ditu hiztunak diskurtsoa eraikitzeke, elementu nominalak eskatzen dizkieten motibazio semantiko-pragmatikoak dituenean. Nolanahi ere, behar horiei erantzuteko sortzen diren elementu lexiko berriak (izen deberbalak edo deadjetibalak), segida sintaktiko eta diskurtsiboak ez bezala, hiztegietan kodifikatu behar dira hizkuntza-sistemaren elementu finkatutzat onartzeko eta hiztun guztien eskura jartzeko. Oso garrantzitsua da halako neologismoak, erabilera finkatzen doazen neurrian, hiztegietan kodifikatzen joatea, horrela ziurtatzen baita diskurtsoaren baliabideak izatek sistemaren baliabideak izatera helduko direla, eta hiztun guztiek eskuragarri izango dituztela diskurtsoa garatzeko halakoen beharra dutenean.

Egia da neologismoen bilketa eta deskripzioa egiten denean balitekeela horietako batzuen eraketa zalantzarria izatea, baina horrelako elementuen zuzentasunaz erabakitzeko, ez da nahikoa irizpide morfosintaktikoak (aditz-oinarriaren erregimena edo gramatika-kategoria adibidez) kontuan hartzea. Hizkuntzalarien abiapuntua izan behar da hiztunek elementu lexiko berriak sortzen dituztenean behar semantiko-pragmatiko berri bati erantzuteko sortzen

¹⁷ «TYPE COERCION: a *semantic operation* that converts an argument to the type which is expected by a function, where it would otherwise result in a type error. » (Pustejovsky 1995: 59)

¹⁸ Honela formulatzen du ideia hori Simonek (2006: 227-228):

Así pues, las unidades discursivas –que gozan de un estatuto intermedio entre las unidades del sistema y los puros y simples actos de *habla*– no son pormenores ocasionales del uso individual, sino elementos conocidos colectivamente y conformes con patrones o modelos (*patterns*) compartidos. Además, puede que las unidades discursivas a lo largo del tiempo, lleguen (si se respetan ciertas condiciones) a convertirse en unidades del sistema.

dituztela. Izan ere, arrazoi semantiko-pragmatikoez erabileran arrazoi morfosintaktikoez baino pisu handiagoa dutela dirudi. Horrela, *-tasun* atzizkia normalean izenondoei lotzen bazaie ere, *kiroltasun* eta *lurraldetasun* moduko izen berrietan, atzizkiaren esanahia gailendu da, eta bigarren plano batean geratu da oinarriaren kategoriaren eskakizuna. Beste batzuetan, era jakin bateko esanahietarako espezializatzen joan da atzizki jakin bat; adibidez, *-men* atzizkia 'zerbait egiteko gaitasunarekin' identifikatzen da gero eta gehiago *ulermen*, *idazmen*, *ikusmen* eta *bereizmen* bezalako eratorrien eraginez. Era berean, aditz beretik eratorritako izen bat baino gehiago aurkitzen ditugu zenbaitetan ekintza eta emaitza bereizi behar direlako (*hedapen / hedadura; zatiketa / zatidura*), edota abstrakzio maila desberdinetako elementuak behar direlako (*ikerketa / ikerkuntza*). Ez da ahaztu behar, gainera, espezialitate-alorren sistematikotasun kontzeptuala forma-sistematikotasunean ere islatzen dela eta, beraz, ohikoa dela familia bereko unitate lexikoez antzeko morfologia azaltzea: *batuketa*, *kenketa*, *biderkaketa*, *zatiketa*. Faktore horiek guztiek eragiten dute izen ebentiboez sortzen dituzten atzizkien emankortasuna desberdina izatea espezialitate-eremu desberdinetako corpusetan (Gallegos 2000, 2003; Lersundi, Zabala eta Elordui 2008; Guz 2009; San Martin, Ezeiza eta Zabala 2010).

Laburbilduz, euskara akademikoaren garapen lexiko-diskurtsiboari lagundu nahi dion edozein ekimenek corpus akademikoaren azterketa enpirikoetatik abiatu behar du. Azterketa enpiriko horietatik ateratako ondorioak adituen ekoizpenei eragiteko erabili nahi badira, saihestezina da nominalizazioaren azterketa-mailarik orobiltzaileenetik abiatzea, alegia, ikuspegi diskurtsibotik egindako azterketak behar dira. Izan ere, aditzetiko izenak eta izen-sintagma konplexuak diskurtso akademikoaren eraikuntza-prozesuetan sortzen diren behar semantiko-pragmatikoez aktibatzen dituzten nominalizazio-estrategien emaitza dira eta, ikuspegi morfosintaktiko mugatu batetik egiten diren azterketak partzialegiak direlarik, arriskutsuegia da erabilerari eragiteko ekimenetan horietaz bakarrik baliatzea. Corpus akademikoaren deskripzioa ezinbestekoa da erabileran ezartzen eta finkatzen doazen lexemak eta izen-sintagma konplexuen patroiz berriak hiztegiatan eta estilo-liburuetan kodifikatzen joateko¹⁹. Baliabide berrien deskripzioa eta kodifikazioa ezinbestekoak dira erregistro akademikoaren garapenari laguntzeko.

5. Ondorioak

Hona hemen lan honetan zehar ikusgarri egiten saiatu garen zenbait ondorio:

- a) Nominalizazioa oro har ez da hizkuntzaren gaixotasun bat: diskurtso espezializatuek, eta bereziki diskurtso akademikoek, diskurtso orokorrek baino gehiago ustiatzen dituzten estrategia linguistikoen multzoa da.
- b) Nominalizazio deritzen fenomenoak oso konplexuak dira eta hizkuntzaren azterketa maila guztietan (lexikoan, sintaxian, diskurtsoan) aurkitzen ditugu horien aztarnak. Maila horiek guztiak konektatuta daude eta, euskararen garapenari eragin diezaioketen interbentzioak beti ere aritu behar dira fenomenoaren ikuspeirik zabalena begi-bistatik galdu gabe, alegia, kontuan hartu behar dute maila diskurtsiboa.

¹⁹ Lersundi, Zabala eta Elordui (2008) Sarasolaren Euskal Hiztegiaren eta Elhuyarren Hiztegi Modernoan jasota dauden aditzetiko izenak konparatu dituzte eta hurrenez hurren tradizioaren eta erabileraren berri adierazleak izan litezkeen bi lan lexikografiko hauen artean 675 sarreraren eta 249 adieraren aldea aurkitu dute. Bestalde, Ereduzko Prosa Gaur corpusetan eta ZT corpus tekniko-zientifikoen hiztegiatan kodifikaturik ez dauden aditzetiko izenen ehunka lema aurkitu dituzte.

- c) Diskurtso akademikoetan erabiltzen diren nominalizazio-estrategien emaitzarik ikusgarrienak aditzetiko izenak eta izen-sintagma luzeak dira. Elementu hauek aztergaiak dira hizkuntzalariarentzat, ez arazo.
- d) Espezialitate-alor desberdinetan mota desberdinetako gaiak tratatzen dira. Horrek eragina du erabiltzen diren izenen mota semantikoetan, izen eratorriak eratzeko erabiltzen diren atzizkien emankortasunean, eta izen-sintagmen patroï morfosintaktikoetan.
- e) Izen-sintagmen luzera harremanetan dago testuen espezializazio mailarekin.
- f) *Corpus* akademikoak osatu eta aztertu behar dira, besteak beste, ondoko zeregin hauetarako:
- Izen kategoriako lexema berriak detektatzeko eta hiztegietan jasotzeko.
 - Alorrez alor izen-sintagma luzeek jarraitzen dituzten patroï semantiko eta morfopragmatikoak deskribatzeko.
 - Izen-sintagma konplexuek testu errealetan dituzten egitura okerren diagnosia egiteko.
 - Hitzunei egitura konplexuek sortzen dizkieten arazoak konpontzen laguntzeko baliabide didaktikoak eskaintzeko.

Bibliografia

- ALBERDI, X. eta SARASOLA, I. (2001): *Euskal estilo libururantz. Gramatika, estiloa eta hiztegia*, Bilbo: EHUko Argitalpen Zerbitzua
- AZPIAZU, S. (2004): *Las estrategias de nominalización*, Frankfurt: Peter Lang.
- BIBER, D.; JOHANSON, S.; LEECH, G.; CONRAD, S.; FINEGAN, E. (1999): *Longman Grammar of Spoken and Written English*, London: Longman.
- BIBER, D. (2006): *University Language: A Corpus-based Study of Spoken and Written Registers*, Amsterdam: John Benjamins.
- CARTAGENA, N. (2006): "Acerca de la variabilidad de los términos sintagmáticos en textos españoles especializados", in WOTJAK, Gerd (ed.): *Estudios de fraseología de español actual*, Madrid & Frankfurt: Iberoamericana. 281-296 or.
- CASTELLÓ, M. (2007): *Escribir y comunicarse en contextos científicos y académicos. Crítica y fundamentos*, Barcelona: GRAÓ.
- EGUNKARIA (1995): *Estilo liburua*, Donostia: Egunkaria
- GALLEGOS, A. (2000): "Morfología y registro. Algunas relaciones entre tradiciones discursivas y morfología derivativa nominal en español", *Función*, 21-24, 142-215 or.
- GALLEGOS, A. (2003): *Nominalización y registro técnico. Algunas relaciones entre morfopragmática, tradiciones discursivas y desarrollo de la lengua en español*, Doktoretzatesia, Albert-Ludwigs-Universität.
- GARCÍA, J. (2001). "Nominalizazioa itzulpen teknikoan", *Ekaia*. 14, 2001, 99-115 or.
- GARCÍA, J. (2003): "Modifikatzaileen metaketa izen-sintagmaren barruan", in ALBERDI, X. eta UGARTEBURU, I. (argit.): *Espezialitate-hizkerak eta Terminologia: Jardunaldiak*, Bilbo: EHUko Argitalpen Zerbitzua: 113-132 or.
- GARZIA, J. (2005): *Kalko okerrak*, Ikasmaterialen Aholku Batzordea, Estilo-liburuaren 2. atala, Eusko Jaurlaritzako Euskara Zerbitzua.
- GUZ, W. (2009): "English Affixal Nominalizations Across Language Registers", *Poznań Studies in Contemporary Linguistics* 45(4), 461-485 or.

- HAAE-IVAP. (1994): *Hizkera argiaren bidetik*, Gasteiz: Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (HAEE).
- ITURRIOZ, J.L. (2000): "Diversas aproximaciones a la nominalización. De las abstracciones a las macrooperaciones textuales", *Función* 21-24, 32-140 or.
- KOCOUREK, R. (1979): "Commentary on the report 'Non-terms and terms' by L. Drodz", in RONDEAU, G. (ed.): *Table ronde sur les problèmes de découpage du terme. 5ème Congrès International de Linguistique Appliquée, Montréal 20-26 août 1978*. Montreal: OLF.
- KOCOUREK, R. (1991): "Textes et termes", *META*, 36, 1, 1991.
- LEF Batzordea (Euskaltzaindia). 1994. "Eratorpenaz" *Euskera* 1994-3, 39 lib.: 1039-1058 or. (Euskaltzaindiaren XIII. Biltzarrean aurkeztutako txostena.)
- LERSUNDI, M.; ZABALA, I.; ELORDUI, A. (2008): "Aditzetiko izenen emankortasunaren azterketa morfopragmatikoa euskarazko corpus orokor eta berezitueta", in ARTIAGOITIA, X. eta LAKARRA, J.A. (argit.): *Gramatika jaietan Patxi Goenagaren omenez*, ASJUren gehigarriak, LI. Bilbo: EHUKo Argitalpen Zerbitzua, 491-506 or.
- LORENTE, M. (2003): "Procesos de creación del léxico con significado especializado: unidades verbales en el discurso del genoma humano", in BISETTO, A.; IACOBINI, C.; THORNTON, M. (ed.): *Scritti di morfologia in onore di Sergio Scalise in occasione del suo 60º compleanno*, Cesena: Caissa Italia editore, 129-147 or.
- PARODI, G. eta VENEGAS, R. (2004): "Bucólico: Aplicación computacional para el análisis de textos: Hacia un análisis de rasgos de la informatividad", *Literatura y Lingüística*, 15, 223-257 or.
- PUSTEJOVSKY, J. (1995): *The Generative Lexicon*, Massachusetts: The MIT Press.
- QUIRK, R.; GREENBAUM, S.; LEECH, G.; SVARTIK, J. (1985): *A Comprehensive Grammar of the English Language*, London: Longman
- QUIROZ, G.A. (2005): "Los sintagmas nominales extensos especializados en inglés y en español: descripción y clasificación en un corpus de genoma", *Papers de l'IULA. Série Monografies*, 10.
- QUIROZ, G.A. (2008): *Los sintagmas nominales extensos especializados en inglés y en español: descripción y clasificación en un corpus de genoma*, Doktoretza-tesia. Universitat Pompeu Fabra.
- SAGER, J.C.; DUNGWORTH, D.; MCDONALD, P.F. (1980): *English Special Languages, Principles and Practice in Science and Technology*, Wiesbaden: Brandstetter.
- SAN MARTIN, I.; EZEIZA, J.; ZABALA, I. (2010): "Aditzetiko izenak erregistro bereizle gisa: corpus espezializatu baten azterketa morfopragmatikoa", in ALBERDI, X. eta SALABURU, P. (argit.): *Ugarteburu Terminologia Jardunaldiak. Euskararen garapena esparru akademikoetan*, Bilbo: EHUKo Argitalpen Zerbitzua.
- SIMONE, R. (2006): "Nominales sintagmáticos y no-sintagmáticos", in DE MIGUEL, E. et al. (ed.): *Estructuras Léxicas y Estructuras del Léxico*, Frankfurt: Peter Lang.
- ZABALA, I. (1998): "La traducción al vasco de los sintagmas nominales complejos del lenguaje técnico", *Actes del III Congrès Internacional sobre Traducció, UAB*. 589-603 or.
- ZABALA, I. (1999): "Izen-sintagma konplexuak: adjektiboen eta izenlagunen segidak", in ODRIOZOLA, J. C. (argit.): *Zenbait gai euskara teknikoaren inguruan*, Bilbo: EHUKo Argitalpen Zerbitzua, 107-157 or.
- ZABALA, I. (2007): "Izen-sintagmaren egituratik nominalizazio-estrategietara", Donostiako Uda Ikastaroak (UPV/EHU): *Izen-sintagmaren egitura euskaraz: sintaxia eta interpretazioa*, Nazioarteko Elkargunea. 2007ko ekainaren 18 eta 19an (eskuizkribu argitaratu gabea)

ZABALA, I.; ELORDUI, A. (2006): “Specialised Discourse and the Linguistic System of Basque”, in FERNANDEZ, B. & LAKA, I. (argit.) *Andolin gogoan. Essays in honour of Professor Eguzkitza*. EHUko Argitalpen Zerbitzua: 233-249 or.

ZABALA, I.; ODRIOZOLA, J.C, (1996): “On the relation between DP and TP. The Structure of Basque Infinitivals”, *Catalan Working Papers in Linguistics*, 5/2: 231-281 or.

[AURKIBIDEA](#)